

Kommunikasjon av verdier i barnehagens garderobe

Monika Røthle

Utdanningskonferanse 3.2.2015

University of Stavanger

uis.no

University of
Stavanger

Prosjekt: Verdier i barnehage 2010-2013

- Mål:
 - utvikle kunnskap om verdier i barnehage gjennom å studere og støtte voksne i deres arbeid med verdispørsmål i barnehagen med utgangspunkt i barns og voksnes perspektiver og i de verdier som er viktige for dem

Fra 2013 - 2015 NORDForsk «Values Education in Nordic Preschools: Basis of Education for tomorrow».

Eva Johansson,
Kristin Fugelsnes, Elisabeth Ianke Mørkeseth,
Monika Röthle, Berit Tofteland, Berit Zachrisen

Verdier i barnehagen: Mellom ideal og
realiteter

Et utviklings- og forskningsprosjekt

Rapporter fra Universitetet i Stavanger No 43

Universitetet
i Stavanger

Strukturen for foredraget

1. Utviklings- og forskningsprosjektet
2. Hvorfor fokus på samspill i garderoben?
3. Gruppesamtaler med de barnehageansatte (noe av funn)
4. Analyse av observasjoner av voksen-barn samspill i garderoben: Hva slags verdier kommuniseres i samspill mellom barn og voksne, og hvordan kommuniseres de ?
5. Oppsummering og refleksjon

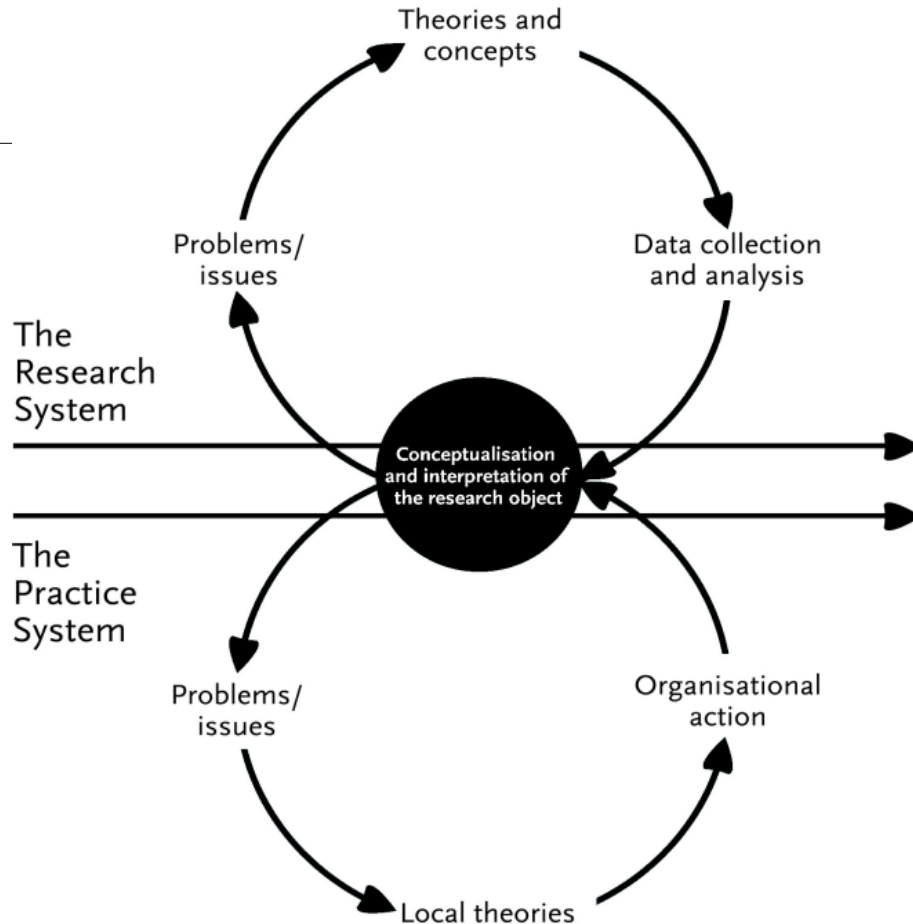

Interaktiv aksjonsforskning

Barnehagene ansvar for prosjektets innhold og framdrift; velger verdifelt, arbeidsmetoder, takle problemer som oppstår.

Forskerne ansvar for å initiere, utfordre og oppmuntre til refleksjon over verdier i forhold til barnehagens arbeid; forskningsdesign, teori, datainnsamling, analyse og rapportering.

Ellström (2008).

Röthle, 2015. Institutt for barnehagelærerutdanning.

Metoder

Utviklingsdelen: 220 voksne 600 barn, varighet 2 år

- Inspirasjonsdager, 4 samlinger hele personalet i de 7 bh
- Seminarer, 9/bh., 15-20 pers/bh = 120 voksne

Forskningsdelen: 5 forskere, 110 barn, 120 voksne

- Videoobservasjon av samspill 7 ganger i 7 barnegrupper.
- Gruppeintervjuer: 28 intervjuer
- Individuelle intervjuer: 8 intervjuer m styrere
- Praksisfortellinger 82
- Planer, evalueringer
- Forskernes arbeidsprosesser

Forskningsspørsmål

- Hvilke verdier er viktige for de voksne, og hvordan arbeider man for å støtte og utfordre barns kunnskap om verdier?
- Hvilke verdier kommuniseres i samspill mellom voksne og barn?
- Hvordan kan dette arbeid med verdispørsmål forstås fra et samfunnsperspektiv?

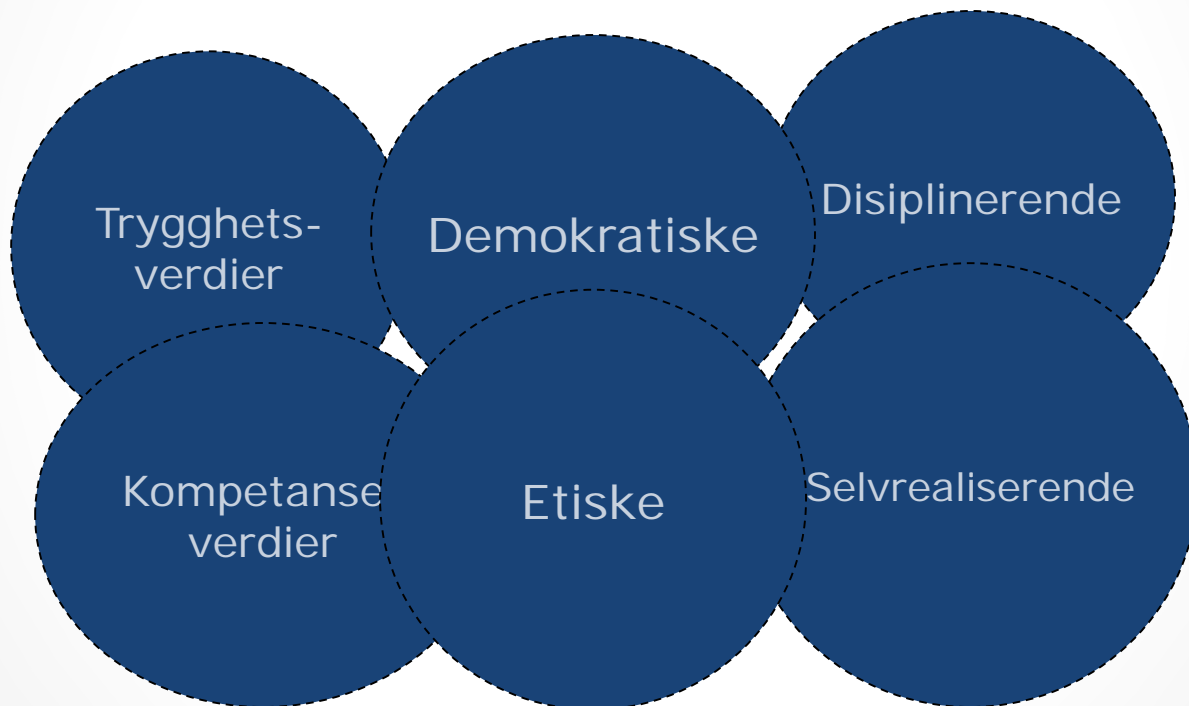
Hva er en verdi?

Sosiale overenskomster om

- det vi oppfatter som godt eller ondt, bra eller dårlig, rett eller feil, pent eller stygt
- angir mål for hva som er verdt å strebe etter, hvordan det bør være, hvordan vi helst bør handle, hva som fungerer

Verdier

Emilsson & Johansson, Gilbrant, Rokeach, Schwartz

Garderoben et betydningsfylt sted, kompleks situasjon

- Å være ute hver dag
- Merket plass for hvert barn, et personlig rom i kollektivet.
- Markerer overgang mellom inne- og ute, viktig i daglig rytme.

- Møte mellom *den voksnes prosjekt* med mål: være godt påkledd og *barnets prosjekt*: å leke og være tilstede «her og nå».

- *Institusjonell tvang*: tidsplaner, arbeidsfordeling, pauseordninger, bruksrett til rom, HMS-reglement etc.

Hva sier de ansatte om garderobesituasjonen?

Metode:

- Analyse av 14 intervjuer fra 2012. Fullstendig utskrift. Lese mange ganger. Se etter mønstre og avvik fra mønstre, det de forteller og det de ikke forteller.

Noe av funnene:

Organisering av garderoben er viktig

- For å unngå kaos og «kampens hete»
- For å unngå at de voksne kaver

To hovedformer for organisering

- *Drømmesituasjonen:*

én voksen i samspill med ett barn, ha god tid

- *Kunsten å jobbe i barnehagen:*

«Det er typisk barnehage. Når du jobber med unger, så klarer du aldri å konsentrere deg bare om en eller to, du har alltid mange som er innom deg, på en måte. Det er det som er barnehagesituasjonen, du må spille på mange på en gang. Det er vel det som er kunsten å jobbe i barnehage?»

Analyse av samspill i garderoben

15 videoobservasjoner, totalt 172 min

Hvilke verdier kommuniseres av voksne i interaksjon med barn?

Hvordan kommuniseres disse verdiene?

Analyse i flere steg

- Ser på alle observasjoner: flere verdier kommuniseres samtidig
- Ser dem på nytt: hva er de dominerende verdier i denne samspills-episoden? I flere episoder blir de samme verdifelt prioritert
- Velger ut 5 episoder som samlet sett viser de ulike verdier som blir prioritert i voksen-barn-interaksjon i garderoben. NÆRSTUDIE

Analysebegrep: kommunikativ eller strategisk handling

En *kommunikativ handling* er en handling hvor menneskelige relasjoner er preget av åpenhet, gjensidighet og der samforståelse opprettholdes.

En *strategisk handling* er å betrakte som en subjekt-objekt-relasjon som er en sosial handling. En strategisk handling styres av intensjonen om å oppnå bestemte mål. Strategiske handlinger kan skje både skjult og åpent.

(Habermas 1995, i Emilson, 2008).

Drømmesituasjon

En voksen og ett barn i garderoben (dyaden)

Påkledning med lekenhet

La oss se hva som skjer mellom en voksen og Einar (2 år)

«Der» sier Einar og kikker ned i dressen. «Kan du kjenne den [foten]? Skal jeg se om jeg kan kjenne den?» spør den voksne og stikker hånden sin inn i foten på dressen. «Å! Nei, der er den jo!» sier den voksne og smiler. «Kan du dra opp litt, dra opp dressen?» Einar nikker. Sammen trekker de dressen på Einars bein. Den voksne ber med munter stemme Einar om å reise seg opp og kiler Einar under føttene. Einar sier «igjen!» Og den voksne spør; «igjen?» og kiler et par ganger til. Einar ler.

«Skal du opp og stå, så kan vi ta på dressen på armene også» spør den voksne med saklig stemme og tar på sine egne armer.» Einar sier «inni der». Den voksne reiser ham forsiktig opp. Einar stikker armen sin litt inn i ermet på dressen og den voksne trekker armen hans ut gjennom armhullet. «Jeg kjenner den, jeg kjenner den,» sier hun muntert og smiler til Einar. «Og så den andre,» sier den voksne og gjør det samme med den andre armen. Einar ser på den voksne, sier «der» og strekker litt på fingrene.

Den voksne spør så, med undrende stemme, Einar hva de må ha på beina. Einar svarer «støvler». Den voksne sier med nøytral stemme at de kanskje ikke trenger støvler i dag, for det er sol ute. Hun ber Einar om å følge henne og se om han finner skoene sine.

Hvilke verdier kommuniseres og hvordan kommuniseres de?

Den voksne opptatt av å bli forstått av Einar (viser, peker, veileder) oppfordrer Einar til deltakelse (kile, titt-tei, munter stemme, blikk) Einar ler, ber om gjentakelse («igjen»), ser på den voksne

Kommunikativ handling: gjensidighet, emosjonelt nærvær, lekenhet, tilstreber nærhet til barnets perspektiv

Verdier fra det etiske verdifeltet: Omsorg for Einars velbefinnende, respekt for Einars ytringer

Kompetanseverdier: Viktig å kunne kle på seg selv, viser hvordan (selvhjulpenhet), språk (verbalisering av det som foregår)

I ulike dyadiske samspill blir ulike verdier uttrykt

Materialet viser også andre samspill der *én voksen* konsentrerer seg om samspillet med *ett barn* i garderoben, men der samspillet preges av en så **sterk resultatorientering** (å få barn effektivt påkledd uten noen forstyrrende lek eller samtale) med **lite rom for samspill** og det relasjonelle, at vi har tolket det som en *strategisk handling* (Habermas, 1996).

Når den strategiske handling dominerer blir det vanskeligere å formidle verdier fra det etiske verdifeltet, eksempelvis omtanke for hvordan den andre har det.

Kunsten å jobbe i barnehage

En voksen og tre gutter (3 år) i garderoben: Roar, Mads og Simen (gruppesamspill)

La oss se på hva som skjer...

Påkledning med konflikter

Den voksne setter seg på gulvet for å hjelpe Roar som strever med dressen og sier med munter stemme: «Så må vi se på hva slags farge det er på sokkene i dag.» Alle følger med på det som foregår. Den voksne peker vekselvis på Roars føtter: «I dag tror jeg den blir gul. Den blir gul, og den blir blå.» Det tar tid å få føttene gjennom dressen. Alle barn følger med. «Oi!» sier den voksne med spenning i stemmen «Den ble grønn og den òg!» Roar smiler. Den voksne ler og snur seg mot Mads: «Skal vi se på dine sokker?»

Mads drar seg unna. Den voksne sier med rolig stemme: «Jeg ser du er lei deg. Jeg vet at du vil ha på deg jakken. Men jeg vil at du skal ta på deg dressen.» Hun peker på regnjakken: «Der er det masse fôr inni. Det blir for varmt. Jeg vet at du har lyst å ha på den. Den kan du ta på når det regner.» Mads presser ryggen inni kroken. «Jeg har lyst å hjelpe deg. Kom! Jeg vet at du ikke har lyst, Mads.» sier den voksne, tar ham varsomt i fanget og legger armene rundt ham: «Men når det regner så kan vi ha den på, sant?» Roar har kledd på seg dressen og ser på. Den voksne stryker Mads på ryggen, løfter frem dressen hans og sier: «Vi kan ta på, begge to. Skal vi se hva slags farge det blir?» Alle følger med på fargeleken. Mads trekker opp dressen.

Plutselig går Roar ut. Den voksne trekker ham tilbake over dørterskelen. Roar sparker og roper: «Nei, ikke det!» Den voksne bøyer seg mot ham «Kan du fortelle meg hva det var?» Roar roper høyt. Den voksne forklarer med rolig stemme: «Det er lov å gå ut, men du må vente. Jeg hadde ikke lyst at du skulle gå ut aleine.» Roar protesterer med høy stemme. Den voksne holder armen rundt Roar, søker blikket hans: «Du må vente til Simen òg er ferdig. Du Mads må òg vente litt.» Roar gråter litt. Den voksne stryker ham over armen. Roar snur seg bort. «Du skal få sitte og vente her, helt i fred.» sier den voksne og fortsetter å snakke lavt. Hun stryker Roars arm, holder ham i fanget: «Når Simen er ferdig, så skal vi gå ut alle sammen.»

Mads og Simen står ved siden av og følger det som skjer med blikket.

Mads peker på noen støvler, sier: «Eg òg vil ha. Spiderman har sånne.» «Har Spiderman sånne?» spør den voksne og kler på Simen. Det blir mer småprat og fargelek. Roar sitter inntil den voksne og ruller et ark i hånden. [...].

Så er alle påkledd. Simen legger hånden sin på den voksnes skulder og sier: «Brrrr.» Den voksne svarer: «Husker du den marka som du og Roar har kjørt på?» Alle ser mot den voksne som sitter på gulvet og snakker med engasjert stemme: «Brrr. Simen hadde kjørt med shovel, han.» Mads sier: «Eg òg.» Den voksne ser på Roar og spør: «Vet du hva en shovel er?» Han rister på hodet. De samtaler en stund om shovler og sitter litt ettertenksom før alle løper ut.

Hvordan kommuniseres verdiene?

Uenighet barn - voksen: Mads og jakken, Roar vil gå ut

Barna gir motstand, uttrykker misnøye, skuffelse, sinne

Voksen: «jeg vil» trer fram som et handlende subjekt (ikke en regel), gir også barn subjektstatus «jeg vet du ikke har lyst», prøver å nå fram til barna med blick, ord, berøring.

Inviterer til felles fargelek og felles samtale.

Kommunikativ handling: emosjonell tilstedeværelse, nærhet til barns perspektiv og lekenhet.

Dyadiske samspill under konflikt, for øvrig mye gruppesamspill

En voksen som evner å *spille på mange på en gang*.

Röthle, 2015. Institutt for barnehagelærerutdanning.

Hvilke verdier kommuniserer den voksne?

Kompetanse er verdsatt: å kle seg selv, benevne farger

Rom for uttrykke seg gjennom lek.

Etiske verdier: Emosjonelle budskap som formidler omtanke og varme. Også trygghetsverdier. Omsorgen inkluderer alle barn.

Demokratiske verdier:

Den voksnes innspill blir et felles foretakende, inviterer alle som deltakere. Påkledning, fargelek og samtalen om shovelen: et «felles tredje», noe å være sammen om (Skjervheim i Østrem, 2007).

Åpen konfrontasjon mellom 2 subjekter, ikke ansiktsløs regelstyring

Retten til deltakelse, uenighet og forhandling.

Kunsten å jobbe i barnehage «spille på mange på en gang»

I en annen samspillsepisode så vi hvordan en voksen åpnet for at barna kunne hjelpe hverandre. Hun satt en god stund avventende med hendene i fanget når barn f. eks prøvde å hjelpe hverandre med låsen på en regnbukse.

Her fikk barn anledning til å bli *omsorgsgivere* for hverandre. Det vil si at omsorgen ikke bare var rettet fra den voksne til barnet. Barna fikk dermed erfare verdier fra **det etiske verdifeltet**, både i rollen som omsorgsmottaker og som omsorgsgiver.

Oppsummering analyse av videoobservasjoner

- Verdiene formidles på ulike måter (strategisk eller kommunikativ handling)
- I alle barnehagene kan vi se at formidling av **etiske verdier** (omsorgsverdier) og **kompetanseverdier** er prioritert. Samlet sett ser vi at det formidles et mangfold av verdier i voksen-barn interaksjonen i garderoben.

Hva slags verdier kommuniseres i voksen-barn-interaksjon i «drømmesituasjonen» og i «kunsten å jobbe i barnehagen»?

KOMPETANSEVERDIER:

- kunnskapsformidling og gode samtaler mellom voksne og barn vektlegges i begge modellene.
- *Drømmesituasjonen* gir mulighet for læring og kunnskapsformidling som er direkte tilpasset det enkelte barnet. *Kunsten å jobbe i barnehage* kan gi mulighet for flere innspill både fra barn og voksne, og dermed muligheter for alle til å koble seg på ulike tema.

Forts.

DISIPLINERENDE VERDIER

- I *drømmesituasjonen* kan organisering erstatte direkte disiplinering fordi det ligger innebygd i selve organiseringen i én til én.
- *Kunsten å jobbe i barnehagen* kan få preg av kampens hete, og behovet for direkte disiplinering kan bli sterkere.

SELVREALISERING i form av selvstendighet og mestring får kanskje større rom i *kunsten å jobbe i barnehagen* enn i *drømmesituasjonen*, der det kan være et bedre rom for hjelp fra den voksne.

Forts.

TRYGGHETSVERDIER:

- Idealet i *drømmesituasjonen*: å skape et spesielt rom for trygghetsverdier, særlig knyttet til omsorg. Barnet blir barnet i stor grad omsorgsmottaker.
- Idealet i *kunsten å jobbe i barnehage*: at barn også kan bli omsorgsgivere overfor andre barn. Dette gir mulighet for å realisere flere dimensjoner knyttet til omsorgsverdiene enn i *drømmesituasjonen*.

DEMOKRATISKE VERDIER:

- Mer vekt på demokratiske verdier i *kunsten å jobbe i barnehagen* enn i *drømmesituasjonen*.

Avsluttende refleksjon

- I Lov om barnehager (Kunnskapsdepartementet, 2005) og Rammepplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011) vektlegges fellesskapet mellom barn som sentralt i barnehagen. Samtidig framheves det at personalet skal møte hvert enkelt barn med omsorg og respekt. Ut fra dette må barnehagepersonalet finne en **balanse mellom barnet som individ og barnet i fellesskapet**.
- Er det slik at *kunsten å jobbe i barnehagen* er mer i tråd med barnehagens mandat enn *drømmesituasjonen*, som i større grad blir en samspillsituasjon der det individuelle barnet er i fokus? Ved en ensidig vekt på dyadiske samspill med hvert enkelt barn kan de ansatte komme til å overse de muligheter for verdiformidling som ligger i barnekollektivet.

Litteratur

- Ellström, P.- E. (2008). *Knowledge creation through interactive research: A learning approach*. Paper presented at the ECER Conference, Gothenburg, Sweden, 10.-12. September.
- Emilson, A. (2008). *Det önskvärda barnet. Fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. (Doktoravhandling. Göteborg Studies in Educational Sciences 268). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Johansson, E., Fugelsnes, K., Mørkeseth, E.I., Röhle, M., Tofteland, B. & Zachrisen, B. (2014): *Verdier i barnehagen: Mellom ideal og realiteter. Et utviklings og forskningsprosjekt. Rapport fra Universitetet i Stavanger No. 43*.
- Johansson, E., Fugelsnes, K., Mørkeseth, E.I., Röhle, M., Tofteland, B. & Zachrisen, B. (kommer høst 2015): *Verdipedagogikk i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2011): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Departementet

